

Jókai és az oroszok

VISSZHANG - LXVI. évfolyam, 35. szám, 2022. szeptember 2.

„Jókait sohasem illették kritikával orosz vonzódása miatt.”

Hetényi Zsuzsa *Fóbia és Fília, avagy cakpakk* írásában (ÉS, 2022/34., augusztus 26.) említi Jókai Mór vonzódását az orosz történelem, az orosz kultúra iránt. Ez igen érdekes történelmi és irodalmi tény, nemcsak azért, mert márciusi ifjú volt, hanem Jókai Mór ismeretei, tárgyi és történelmi információi megdöbbentően pontosak voltak Oroszország, a korabeli Kongresszusi Lengyelország vagy Kongresszusi Királyság, formálisan Lengyel Királyságról. A királyság perszónalunióban állt az Orosz Birodalommal, a lengyel királyi címet Oroszország mindenkori cárja viselte. Az első években I. Sándor cár még használta a „Lengyelország királya” címet, és elfogadta az alkotmány rendelkezéseit. Öccsét, Konsztantyin Pavlovics nagyherceget azonban rögtön 1815 júniusában kinevezte a lengyel (majd 1819-től még a litvániai) cári haderők főparancsnokává, diktátori jogokkal ruházta fel, akinek hatalma meghaladta a hivatalosan kinevezett cári helytartó hatáskörét is. 1825-ben I. Sándor cár meghalt. Az öröklés törvényes rendjében legidősebb öccse, Konsztantyin Pavlovics nagyherceg követte volna, de ő (válása és morganatikus házassága miatt) már korábban, 1820-ban titokban lemondott trónöröklési jogáról, ám megtartotta Lengyelország katonai főkormányzójának címét. Szigorúan titkos (halála esetére előkészített) rendeletében I. Sándor ezért nem is őt, hanem harmadik fivérüket, Nyikolaj Pavlovics nagyherceget jelölte utódjául. A titkosság miatt I. Sándor halálhírének nyilvánosságra kerülésekor, 1825. december elején zavar és interregnum keletkezett, kitört az ún. „dekabrista felkelés”. A felkelők Konstantin nagyherceget kívánták cárnak, és alkotmányos monarchiát követeltek. A megmozdulást rövid idő alatt véresen leverték.

Mit is tudtak a felkelők az alkotmányos demokráciáról: lelkesültek a szabadságért, „éljen a konstitúció” helyett „hurrá Konsztantyin”-t kiáltottak.

Jókai Mór mindezt megírta a *Szabadság a hó alatt* vagy *A zöld könyv* című regényében. Érdemes tanulmányozni a szerző korabeli pontos történelmi hivatkozásait, amelyeket felhasznál a dekabrista mozgalommal, költőivel kapcsolatban: „a szabadkőművesek öt-hatféle alakban támadtak fel. Van egy, amely a Nyolc Szláv Nép Köztársasága címe alatt alakult: tagjai ismertető jelül nyolcszögű csillagot viselnek. Az egyik ágára Magyarország is oda van írva. Úgy támadnak, mint a gomba.” Bemutatja a zaporogiaiak országát, a zuhatag mögöttieket. Megmutatja Oroszország történelmének, a szláv népeknek harcát, és ahogy írja: „szejcsász, meg kell lenni, a nép nem ismer lehetetlenséget”.

Hozzáteszem, a regény utolsó oldalai Puskin *A cigánylány* című elbeszélő költeményének magyar fordításával zárul. „Úgy hiszem, hogy kedves szolgálatot teszek a Szabadság a hó alatt című regény tisztelt olvasóinak, amidőn a költemény, amiről a regényben annyit beszélnek saját fordításom szerint küldöm. J. M.”